

ERDÉLYI TUDOMÁNYOS FÜZETEK

SZERKESZTI

DR. GYÖRGY LAJOS**1939.****AZ E. M. E. KIADÁSA****110. SZ.****Dr. Rajka László élete
és tudományos munkássága**

Irtta:

Dr. György Lajos

Cluj-Kolozsvár

Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt. nyomása

1939.

AZ
ERDÉLYI MÚZEUM

az E. Múzeum-Egyesület kiadásában jelenik meg évenként 4 füzetben, negyedévenként átlag 6 ív terjedelemben. A folyóirat az E. M. E. Bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi, Természettudományi, Jog- és társadalomtudományi Szakosztályának hivatalos közlönye.

AZ
ERDÉLYI MÚZEUM

az Egyesület alapító, igazgatósági és rendes tagjainak évi 300 lejes kedvezményes áron jár. Előfizetési ára nem tagoknak és könyvkereskedőknek 400 lej. Előfizetések és a lap szétküldésére vonatkozó kívánságok címe:

ERDÉLYI MÚZEUM kiadóhivatala
Cluj, Str. Baron L. Pop 5.

Magyarországi főbizományos: **STUDIUM R.-T.**
Budapest, IV. Keeskeméti-u. 8.
Előfizetési ára 12 P.

Kéziratok, ismertetésre szánt könyvek és a folyóirat szellemi részét illető tudakozódások a szerkesztőt illetik:

DR. GYÖRGY LAJOS
Cluj, Str. I. G. Duca 10.

A szerkesztőség közli az igen t. munkatársakkal: 1. Géppel írott kéziratokat kér. 2. A közlésre szánt dolgozatok átlagos terjedelme 1 ív. 3. Minden munkatárs a folyóiratnak egyszersmind előfizetője is. A tiszteletdíjat 300 illetőleg 400 lejig a kiadóhivatal az előfizetés javára írja. 4. Különnyomat a szerző kívánságára és költségére készül. 5. A kéziratokat a szerkesztőség csak a szerző külön kifejezett óhajára küldi vissza.

DR. RAJKA LÁSZLÓ,
az E. M. E. Bölcsészeti Szakosztályának volt titkára.

ERDÉLYI TUDOMÁNYOS FÜZETEK

SZERKESZTI

DR. GYÖRGY LAJOS

1939.

AZ E. M. E. KIADÁSA

110. SZ.

**Dr. Rajka László élete
és tudományos munkássága**

Irta;

Dr. György Lajos

Cluj-Kolozsvár

Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt. nyomása

1939.

Dr. Rajka László élete és tudományos munkássága.

A mult század közepén Rajka Péter (1807—1876) az első gépgyárat alapította Kolozsvárt, s mint tevékeny és haladó ember összeköttetésbe, majd meleg viszonyba került a korának legnemesebb törekvéseit irányító gróf Mikó Imrével. Unokája, dr. Rajka László, szintén hű maradt Mikó Imre szelleméhez és hagyományainak ápolásához. Másfél évtizedig nagy buzgalommal tevékenykedett az Erdélyi Múzeum-Egyesületben. Több ízben előadást tartott, tudományos értekezésekkel támogatta az Erdélyi Múzeumot s titkári minőségben szolgálta a Bölcsészeti Szakosztály eredményes működését. Méltó arra, hogy életrajzi adatait feljegyezzük, tudományos munkásságát jellemezzük és nyomtatásban megjelent műveinek jegyzékét összeállítsuk.

1 Életrajzi adatai.

Dr. Rajka László, Rajka Albert kir. törvényszéki jegyző és Langer Karolina fia, 1894. július 7-én született Kolozsvárt, Házsongárd-utca 3. sz. alatt (mai Regala-Majális-u.). A középiskola nyolc osztályát az erdélyi róm. kat. Státusnak a kegyesrendiek vezetése alatt álló kolozsvári főgimnáziumában végezte, mindvégig a legelső helyen, és ugyanott tett érettségi vizsgálatot is 1912-ben. Az 1912/16. években egyetemi tanulmányokat folytatott a kolozsvári és a bécsi tudományegyetemen. Ezeknek befejezése után (1917. május 31-én) középiskolai tanári oklevelet szerzett a magyar és a német nyelv és irodalom tanítására. Ugyanekben az évben (1917. március 31) a kolozsvári tudományegyetem summa cum laude fokozattal bölcsészettudórrá avatta. Az egyetemen kiváló tanároktól szerezte elsőrangú szakképzettségét és az önálló tudományos munkára módszertani felkészültségét. Elmélyedését az is előmozdította, hogy éveken keresztül a Magyar Irodalomtörténeti Szeminárium könyvtárosa volt.

Tanári működését mint óraadó tanár kezdette 1916. március 1-én Kolozsvárt, a Mariánum leánygimnáziumában. A kolozsvári róm. kat. iskolaszék előterjesztésére az erdélyi püspök 1916. szeptember 1-től helyettes tanárnak (5172—1916. sz. a.), egy év múlva, 1917. szeptember 1-től rendes tanárnak (4693—1917. sz. a.) nevezte ki a Mariánum leánygimnáziumához a magyar és német nyelv és irodalom tanszékére. Ebben az időben történt, hogy dr. Schneller István, a kolozsvári egyetem hírneves pedagógiai tanára, a középiskolai tanárképző intézettel kapcsolatban megteremtette a maga neveléseméleti rendszeréből folyó, egészen új típusú gyakorló középiskoláját, amely 1918. szeptember 1-én nyílt meg gondosan megválasztott tanárok vezetése alatt. Érzékeny

vesztését jelentett a Mariánumra, amikor 1918. augusztus 27-én a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium dr. Rajka Lászlót tanárképző intézeti gyakorló középiskolai tanárrá nevezte ki. Az érdemeinek és képességeinek megfelelő ezen a területen azonban igen rövid ideig, csak 1919. június hó 19-ig, a tanárképző intézet gyakorló iskolájának atvételéig, illetőleg megszüntetéséig működhetett.

1920-ban ismét a Mariánumba illeszkedett dr. Rajka László kiváló munkaereje s ettől kezdve tizennyolc nehéz esztendőn átszorosan összeforrt e szép intézmény nagyjelentőségű működésével. Keretében az 1920—23-ban fennállott Polgári Iskolai Tanárképző Intézetben is tanította a magyar irodalomtörténetet és a német nyelvet (5427—1922. p. sz.), majd ennek megszüntével működése csak a leánygimnáziumra szorítkozott. Petres Kálmán igazgató kényszerű távozása után 1924-ben a leánygimnázium igazgatója mellé került az ügykezelés kisegítésére. 11 éven át, 1935-ig, töltötte be ezt a rendkívül felelős munkakört, az intézet javára, kényes pontossággal és érzékeny lelkiismeretességgel. Oroszlánrésze volt abban, hogy 1927-ben megalakult a mariánumi tanárok nyugdíjalapja, s ugyancsak elsősorban az ő fáradozásának az érdeme, hogy az alap 1931-ben a „Mariánumi Tanárok Önszegélyző Alapja” címen jogiszemélyiséget is szerzett. Megalakulásától kezdve 1935. szeptemberéig, amikor kezdődő betegsége miatt a munkától visszavonult, olyan nagy körültekintéssel és rátermettséggel vezette ezt a szervet, hogy az alap ekkor már kb. egymillió és hétszázezer lej vagyonnal rendelkezett.

Tanári buzgósága minden téren határtalan készséggel tevékenykedett. A magyar és a német nyelv lelkes tanításán kívül hosszú időn át ünnepi szónoka volt az intézetnek. Soha el nem mulasztotta a növendékek szívébe vésni, hogy vannak örök értékek s az erkölcsi törvények a legszilárdabb támaszpontok. Az ifjúsági kirándulások lelkes barátja volt. Derűs kedélye és jókedve mindenki számára feledhetlenné tette azokat a kirándulásokat, amelyeken résztvett. Mindig talált alkalmat arra, hogy a növendékeket figyelmeztesse a tájak festői szépségére s állandóan taníttatta a leányokat, hogy ne csak nézzenek, hanem lássanak is. Tudatossá tette előttük, hogy Erdélynek minden talpalatnyi földje történelem. Utolsó kirándulásán, 1937-ben, meghatottan állott a szurduki Jósika-kastély íróasztala előtt, amelyen az *Abafi* készült. A római uralom előretolt északi limesénél emlékezetes művelődéstörténeti magyarázatot tartott. Mindenütt és mindenhez tudott valami érdekes és tanulságos mondanivalót fűzni, mert annak a tanár-típusnak a kimagasló képviselője volt, aki a saját szakkörén kívül is széles tudással és gazdag műveltséggel rendelkezett. Különösképen érdekelte a művelődés minden emléke és a művészettörténelem széles területe. Szeretettel összegyűjtögetett művészettörténeti képsorozatát 1936-ban a Mariánumnak adományozta. A bennlakás három nappalijában ő maga rendezte el a 64 darabból álló szép gyűjteményt. Dolgos kedve általában a munka nemét nem válogatta. Emelkedett erkölcsi felfogású előadás, szigorúan tudományos értekezés, tréfás Mikulás-

versike, színházrendezés, vonalazás, képakasztás, gépírás mindegy volt neki. Bármiben segített, ahol valamit gyorsan, ízlésesen és pontosan kellett elvégezni. Működése és készséges lelkülete a szívvel-lélekkel iskolájáért élő derék tanári egyéniséget testesítette meg.

De a tanár nemcsak az iskoláé, hanem a közéleté is. Az a hivatása, hogy tudásával, készségével, átlagon fölülműveltségével a népközösség művelődési szerveinek s tényezőinek az építő munkájában is résztvegyen. Dr. Rajka László itt is lelkesen előljárt. 1924 óta az erdélyi irodalmi és tudományos élet szorgalmas törekvéseihez készségesen csatlakozott s egyik leghasznosabb munkatársa lett a Pásztortűz, Erdélyi Irodalmi Szemle, Magyar Nép, Klingsor, Jóbarát, Erdélyi Múzeum, Vasárnap, A Hirnök, Irodalomtörténet és Irodalomtörténeti Közlemények című folyóiratoknak. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztályának 1925. május 19-én tartott közgyűlése a dr. Varga Béla lemondásával megüresedett titkári tisztre választotta meg. Ezt a tisztséget egészen haláláig nagy ügyszetettel töltötte be. Már tekintélyes munkásság elismerését jelentette az a kitüntetés, hogy az 1929. május 27-én Nagyváradon megalakult Erdélyi Katolikus Akadémia mindjárt az első tagjai közé fölvette. Székfoglalóját itt 1932. február 16-án tartotta meg „Jókai Kalandora” címen. Tagja volt ezenkívül a Budapesti Philológiai Társaságnak és a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak. 1929-ben a kolozsvári római kat. egyházközség választmánya és iskolaszéke vette észre és ismerte el nélkülözhetetlen munkaerejét. Minden szerv nagy hasznát látta önzetlen készségének, józan ítéletének és nagyszerű gyakorlati érzékének. A kolozsvári „Társadalom”, amelynek 1922 óta rendes, majd választmányi tagja volt, értékes buzgalmát azzal viszonozta, hogy 1934-ben igazgatójának hívta meg. E baráti körben sok kedves emléket hagyott maga után.

1932 nyarán nagyobb külföldi útát tett. Beutazta Németországot nagy részét, személyesen kereste föl az irodalomból és a művészettörténetből megszeretett legkedvesebb helyeit, könyvtári tanulmányokat és forráskutatásokat végzett Budapesten, Bécsben, Berlinben és Koblenzben, s lelkiileg fölüdülve, friss munkakedvvel tért haza. Tanulmányútját tudományos munkásságának eredményekben legszebb néhány esztendeje követte. 1936-ban ereje egyszerre csak esökkenni kezdett, vidám kedélye elsötétedett, munkakedve aláhanyatlott, fáradhatatlan tevékenysége megbénult. És fájdalmas részvétellel szemléltük azokat a súlyos tüneteket, amelyeket Roger Martin du Gard olyan megrendítően ír le az öreg Thibault haldoklásában. Hosszas szenvedés után 44 éves korában és tanári működésének 23. évében 1938. november hó 1-én Kolozsvárt elhunyt. Vallásos lelkületének mélységes megadásával fogadta a halált. A város magyar társadalmának, hálás intézetének és a magyar tantestületeknek osztatlan részvéte kísérte örök nyugalomra november 3-án. Sírjánál az Erdélyi Múzeum-Egyesület nevében dr. Tavaszy Sándor, a Bölcsészeti Szakosztály elnöke, és a Marianum részéről Xantus János igazgató mondott megható búcsúbeszédet.

2. Tudományos munkássága.

Dr. Rajka László gyenge szerveztét szüntelen, sokszor nagyon is erőfeszítő munkával, tanulással és tudományos kutatással emésztette. Képességeire jellemző, hogy a német nyelvet, amelynek szaktanára lett, nem családi adományként hozta magával, hanem egyetemi hallgató korában sajátította el, hasonlóképpen a román nyelvet kifogástalanul felnőtt korában tanulta meg. Tudományos érdeklődése igen tágkörű volt. Kizárólag az irodalomtörténet kötötte ugyan le irodalmi működését, de közben-közben el tudott mélyedni a fizika és a technika tanulmányozásába épügy, mint a művészettörténelem és a tanügy kérdéseinek a vizsgálatába. Éles s fegyelmezett értelme, ha egyszer valaminek a feldolgozásához fogott, mindig a legjobbat és a legteljesebbet nyújtotta.

a) Tanári működésének teljes képéhez tartozik még annak a megemlítése, hogy az egyházak közös tanácsának a megbízásából 1924—26-ban a középiskolák részére elkészítette a *Német nyelvkönyv I—III. részét*. A Miklós—Kaiblinger módszert alkalmazta a román tantervhez. Tankönyveit az 1929-i „Programmele Analitice“ alapján 1931-ben újból átdolgozta. Behatóan foglalkozott ezenkívül a magyar nyelv és irodalom tanításának a szempontjaival. Amikor a nyolc osztályos középiskola helyreállott, egy román tanfőúr felszólította, hogy készítsen tervezetet a magyar nyelv és irodalom tantervi anyagáról. Tervezete, amely lényegében ma is olvasható a hivatalos tantervben, főképpen azt a célt szolgálta, hogy az akkor meglevő tankönyveket tovább is használni lehessen. A korábbi hivatalos tantervet összeegyeztette tehát a már kész tankönyvekkel, s így sikerült elérnie azt, hogy a hétről nyolc osztályra forduló változás tankönyv szempontjából érzékenyebb zökkenést nem okozott. A feladat nagysága s az eléjeszabott idő rövideje miatt természetesen nem tudta azt nyújtani, amit szeretett volna s aminek a szükségét mélyen átérezte.

Mivel az alapos és továbbépítő megoldás követelményét az egyházak tanügyi vezetői is átérezték, megbízták dr. Rajka Lászlót, hogy tegyen kísérletet a magyar nyelv és irodalom tantervének gyökeres átdolgozására. Alapos, beható fontolgatással s több szaktársával folytatott eszmecsere után feladatát elvégezte s tervezetét az egyházi főhatóságoknak átnyújtotta. Mialatt munkálata a bírálat, a javítgatás, a kiegészítés és a meggondolás útján végső formája felé közeledett, a minisztérium sürgős rendelete 1936-ban a már meglevő tanterv alapján az új tankönyvek haladéktalan elkészítését és benyújtását kívánta. Ez a körülmény a Rajka-féle magyar nyelvi és irodalmi tanterv érvényesítését egyelőre tárgytalanná tette. A kérdés rendezésére azonban előbb-utóbb újból sor kerül, s akkor majd nem szabad megfélemlkezni Rajka alapvető munkálatáról. A tervezetét kísérő fejtegetéseiben nagyon sok értékes gyakorlati szempont található, mint általában egész egyéniségét a gyakorlatiasság jellemezte. Ő valósította meg nálunk

először az irodalomtanítás eredményességét filmbemutatókkel előmozdítani s a tanítás szárazságát ezzel a módszerrel felfrissíteni. A könyvnap megrendezésére igen értékes és hasznos gyakorlati útmutatásokat nyújtott (1936). Nevelés- és oktatáselméleti kérdésekkel nem foglalkozott, de rögtön készen állott az ötlettel és az okos megoldással, mielőtt valamit a gyakorlatban kellett megvalósítani. Tapasztalatból tudta, hogy mennyi nehézséget és utánjárást okoznak a tanároknak a hivatalos iskolai ünnepeken megkívánt beszédek. Egykorú magyar lapokból és folyóiratokból gazdag érdekességű anyagot hordott össze és adott ki az Erdélyi Iskolában (1936), hogy a nehézségeket megszüntesse s a tanárok feladatát megkönnyítse. Intézetének, a Mariánum kétévizedes történetének gondos megírásával (1927) szintén alapvető munkát végzett.

b) Magyar nyelvi és irodalmi tanterv-tervezete azért is igen figyelemreméltó, mert kiváló érzékkel válogatta össze az ifjúsági olvasmányokat. Azt vallotta, hogy túlzott igényeket támasztani nem szabad s mindig olyant kell nyújtani az ifjúságnak, ami irodalomszeretetét megragadja, felébreszti és elmélyíti. Vonzalma az ifjúsági irodalomhoz családi örökségnek tekinthető. Egyik nagynénje úttörő munkát végzett ezen a téren. Rajka Terézt (1843—1881) az irodalomtörténet nemcsak kedves hangú költeményeiért méltányolja, hanem emléket azért is őrizi, mert a mult század harmadik negyedében buzgón művelte az akkor még csak kibontakozni kezdő ifjúsági irodalmat s a nőkérdésről is igen felvilágosodott iránycikket írt. Rajka László szintén szívesen foglalkozott az ifjúsági irodalom művelésével. Eredeti ötlettel a XVI. században élt német mesterdalnoknak, Hans Sachsnek, több mulatságos darabját átdolgozta s maga is írt néhány sikerült jelenetet. Ezek a kis színdarabok eredetileg a Mariánum házi ünnepeire készültek, de nyomtatásban és önállóan is megjelentek, így másutt is hasznukat vehették. Még abban az időben, amikor a kolozsvári Magyar Színház rendszeresen tartott ifjúsági előadásokat, örömmel működött közre bevezető magyarázó fejtegetéseivel. Ezekben a lényeg megragadását sikeresen tudta egyesíteni az alkalom kívánta rövidséggel. Legjelentősebb munkássága ebben a nemből annak a vállalatnak a szellemi vezetése, amelyet 1925-ben a kolozsvári Minerva R.-T. „A Magyar Ifjúság Könyvtára” címen indított meg. Ezt a sorozatot dr. Imre Lajos ref. teológiai tanárral együtt szerkesztette azzal a céllal, hogy kellemes és szórakoztató olvasmányokkal lássa el az erdélyi magyar ifjúságot. 1930-ig 11 kisebb terjedelmű kötet jelent meg belőle, köztük ő is szerepel Storm Tivadar híres német ifjúsági regényének a fordításával (1926). Széles irodalmi jártassága, nevelő érzéke és lelkes munkássága ezen a téren is teljesített annyi feladatot, amennyit ideje és a külső körülmények megengedtek.

c) Dr. Rajka László azon készséges egyéniségek közé tartozott, aki a becsületes és komoly eredményekre törekvő munkavállalásban kibúvót nem ismert és nem is keresett. Nagy iskolai elfoglaltsága sem akadályozta abban, hogy az irodalmi és tudományos életet figyelemmel

kísérje. Okos és tárgyilagos ismertetéseit a legjelentősebb folyóiratok mindig szívesen vették és nyereségnek tekintették. Feltűnésre soha nem törekedett, a nyilvánosságot nem hajszolta, a csendes és pontos munka embere volt. Bensőségesen ragaszkodott különösen az Erdélyi Múzeum-Egyesülethez. E szerv tudományos rendeltetését őszintén igyekezett szolgálni és előmozdítani. Az E. M. E. is, amely közel másfél évtizedig szakosztályi titkára volt, legmegbízhatóbb munkatársának tekintette s egyik szilárd támasztékát becsülte meg benne. A Bölcsészeti Szakosztály ügyeit mindig a legkifogástalanabbul rendben tartotta s komoly értéket jelentő felolvasásaival maga is többször közreműködött a szakosztály előadássorozatain. Egy ízben Jókai: „Törökvilág Magyarországon” című regényéről értekezett (1931. II. 12.), más alkalommal érdekes képeket mutatott be Kolozsvár művelődésének a történetéből (1935. II. 5), ismét máskor Jókai román tárgyú novelláit ismertette (1935. III. 28), majd Jókai bűnügyi történeteiről olvasott fel (1936. I. 16). Betegsége s részben más külső körülmény akadályozta meg abban, hogy 1938. március 31-én „A kolozsvári gyakorló gimnázium utolsó éve” címen hirdetett előadását nem tartotta meg. Ez annál inkább sajnálatos, mert ennek a rövid életű intézetnek a szervezője s valamennyi tanára eltávozott az élők sorából, így közvetlen ismeretén nyugvó hiteles története megíratlan maradt. A legjelentősebb emléket egyesületi működésében azzal hagyta maga után, hogy a Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály háromnegyedszázados múltjának rengeteg adatát hosszú hónapok fáradságos munkájával összehordta s összefoglaló történetét megírta (1938). Ez a munkája a többi szakosztálynak is mintául és biztatásul szolgált, így készült el az a nagyterjedelmű jubileumi Emlékkönyv (1938), amely pontos adatszerűséggel első ízben adott számot a 75 éves múltú Erdélyi Múzeum-Egyesület igen tekintélyes tudományos működéséről.

d) Dr. Rajka László az Erdélyben egyre ritkábbá váló az a tanárfajta volt, aki a legnehezebb viszonyok és a legmostohább körülmények között is hiánytalanul végzett iskolai működését össze tudta egyeztetni szaktudományának új eredményeket termelő bűvárkodásával. Az egyetemen Dézsi Lajos, Zolnai Gyula, Schmidt Henrik, Gombocz Zoltán és Pauler Ákos tanítványa volt. Meg is érzett szakképzettségén, gondolkodásán és módszertani felkészültségén, hogy kiváló tudományos iskolából került ki. Még tanulmányainak befejezése előtt, egyetemi hallgató korában megjelent a neve az egyik szakfolyóiratban. Az Irodalomtörténet 1915. évfolyamában feldolgozta és ismertette a Magyar Nemzeti Múzeumnak egy deákából magyarra fordított, a XVII. századból származó kéziratát, amely 41 versben mutatja be a harmincéves háború mozgalmas eseményeinek főbb szereplőit, köztük Bethlen Gábort, mint a magyarság és a kereszténység hőst. Ez a „*Sebes agynak késő sisak*” összefoglaló néven fennmaradt költeménysorozat az akkor nagy számban megjelent politikai röpiratok egyik példánya. A feldolgozás kifogástalan pontossága és szakszerűsége jellemzi Rajka László első tudományos fellépését.

Szokatlanul nagy sikert aratott doktori értekezésével (1917). Olyan tárgyat választott, — Heliodoros görög regényének, az *Aithiopikán*ak, magyar feldolgozásait, — amely 120 évig a magyar irodalomtörténet legzavarosabb kérdései közé tartozott. Sokan foglalkoztak vele, sokat írtak róla. Rajka László azzal, hogy Czobor Mihály verses munkájának (1600 körül) közvetlen forrását minden kétséget kizáró módon fölfedezte Johannes Zschorn német Heliodoros fordításában, egészen új eredményt hozott a régibb magyar irodalomnak olyan területéről, melyet az irodalomtörténet addig mellőzött. Ezzel sikerült kimutatnia, hogy Zschorn német népkönyvéből indult ki a hagyomány, amely Czobor, Gyöngyösi és Dugonics feldolgozásán át folytatódott két évszázadon keresztül a magyar irodalomban. E négy mű okozatilag összefügg egymással: e ténynek a bebizonyítása s első adatszerű megállapítása Rajka dolgozatának maradandó értéket biztosít. (V. ö. Thienemann Tivadar, F. Ph. K. 1918. 230. l.) Alapos és minden részletkérdésre kiterjeszkedő összehasonlítása teljesen tisztázta és lezárta a magyar Heliodoros-kérdést. Tanulmánya doktori értekezésnek csak kivételes esetben jutó tudományos elismerésben részesült.

e) Új adatainak gazdagságával és szempontjainak önállóságával dr. Rajka László gyakran lepte meg az irodalomtörténetet. Sokoldalú, pontos, minden apróságra kiterjedő vizsgálódása mindig megbízható eredményekre vezetett. Amíg meg nem találta a maga kimeríthetetlen kutatási tárgykörét, sokat foglalkozott Molnár Ferencel. Ennek eredménye volt az a tanulmánya (1923), amely az író híres vigjátékának, *Az Ördögnek*, irodalmi összefüggéseire derített éles világot. Kimutatta, hogy Molnár Ferenc „Az Ördög”-ben egy régi francia vaudeville, Arago és Vermond „Lés Mémoires du Diable” (1843) című darabját, alakította át ötletesen és újszerűen. Főképpen meglepő egyezéseket állapított meg a szín és szerkezet azonosságára, a főalak jellemére és a cselekvény egyforma helyzeteire. A fellengző dicséretök és az egyoldalú korholások zajában tárgytörténeti vizsgálata helyes megvilágításba helyezte a darab viszonylagos értékét. Sajnos, nem folytatta az annak idején föltűnést keltett vizsgálódását, pedig Molnár Ferencnek nemcsak ezt az egy darabját boncolta fel, hanem egész irodalmi munkásságát szemügyre vette, a huszas évek elejéig valamennyi színművének alapvető feldolgozását elvégezte és irodalmát összeállította. Utalásaiból és feljegyzéseiből az látszik, hogy a Molnár-daraboknak főképpen a tárgytörténeti kapcsolatait kereste s ezen az alapon szándékozott kísérletet tenni Molnár Ferenc színműírói értékelésére. Egy nagyobb arányú tanulmánynak értékes anyaggyűjtését őrzik a kérdés későbbi feldolgozójának is nagy segítséget nyújtó jegyzetei.¹

b) Molnár Ferenc tanulmányozását talán azért is szakította félbe, mert közben megtalálta nagy kedvvel folytatott kutatási területét,

¹ Hátramaradt irodalomtörténeti jegyzeteit (Molnár Ferenc, Jókai, egyetemes bibliográfia) bátyja, dr. Rajka Géza temesvári gimn. igazgató, a kolozsvári Lyceum-Könyvtár irattárának ajándékozta

Jókai regényírói munkásságát. Azzal kezdette, hogy Jókai valamennyi munkáját, az első kötettől a századikig, az utolsó sorig elolvasta, jegyzetelte, a vonatkozó irodalmat megkereste és földolgozta. Ehhez sok idő kellett. Tudományos munkásságában ezért mutatkozik egy látszólag terméketlen időszak (1923—1931). Ilyen előkészület után kezdte közölni Jókai-kutatásainak meglepő eredményeit. Először a *Törökvilág Magyarországon* tárgytörténetét rajzolta meg (1931), forrásait (Cserei, Bethlen János) tárta fel és vonatkozásait merítette ki olyan részletességgel, olyan pontosan s olyan széles áttekintéssel, hogy a további kutatásnak aligha lesz ehhez hozzátennivalója, s aligha talál benne valami helyesbíténnivalót. Azon közkeletű vádak ellen, hogy Jókai rossz történeti regényíró volt s csak a személyek történetiek nála, de az események képzeletének a kitalálásai, első ízben Rajka védte meg nagy regényírónkat. Beszédes érvekkel bizonyította be, hogy Jókai elmélyedő történelmi tanulmányokat végzett, lényeges eseményt sohasem változtatott meg, forrásait tiszteletben tartotta, több esetben talán túlságosan híven is követte, s páratlan meglevenítő művészetével káprázatosan pazar világot varázsolt ámuló szemeink elé.

Nem kevésbé érdekes tartalmú és jól megírt munkája a *Jókai Kalandorának* elemzése (1932). Ebben tiszta és mély bepillantást nyerünk az író műhelyébe, s megtudjuk belőle, hogy az *Egy hírhedt kalandor a tizenhetedik századból* milyen források nyomán (Chr. v. Stramberg, Hammer-Purgstall) készült és hogyan épült fel izgalmas kalandregénnyé. Az irodalomtörténet ezután jobban fogja értékelni a Kalandort, mert műforma és tárgy tekintetében Jókai legszerencsésebb regényei közé tartozik: műfaj szempontjából a pikáró-regény továbbfejlesztése, az egész mű pedig a nagy regényírónak egyik legkiválóbb alkotása. Tárgytörténeti kutatása az eddig vallott általános nézettel szemben leszögezte, hogy Jókai nem alkotja, hanem csak kedveli a fantasztikust, s legerősebb oldala nem is a fantáziája, mint eddig vallotta és hirdette az irodalomtörténet, hanem az asszociációja, amelylyel a sokszor teljesen különmű tárgyakat is új kapcsolatba tudja állítani. A Kalandor forrását s minden nevezetes részletének az eredetét csodálatos utánjárással megvilágította, s ezzel egyszersmind Jókai művészetére is olyan fényt derített, amely még inkább növeli bámulunkat nagy regényírónk iránt. Mivel egy regénye sincs Jókainak, amely annyira német források nyomán készült volna, mint a Kalandor, eredményeit az Ungarische Jahrbücher is közzétette (1932).

Egy másik, kis füzetnyi tanulmányában Jókai egyik legromantikusabb alakjáról, a *Névtelen vár* hősről értekezett (1934), részletesen ismertetve dr. Kühner Károly frankfurti iskolaigazgatónak a munkáját, amelyből elbeszélését Jókai merítette. Itt megint alkalma nyílt bizonyítani azt a tételt, hogy a nagy mesemondó csodálatosnak látszó tárgyait, amelyeknek valószínűtlensége miatt annyit gáncsolták a bírálók, nem pusztán képzeletéből merítette, hanem sokszor fáradságos és alapos tanulmányozással szedte össze. Hasonló eredményre jutott Jókai azon novelláinak a taglalásában (1935), amelyeknek a tárgya a

román történelemmel és a román népélettel érintkezik. Itt is Jókai forráskészletének hiánytalan számbevételéből az derült ki, hogy a kiváló regényíró sokkal szélesebb körű s meglepően alaposabb tanulmányokat végzett műveinek a felépítéséhez, mint azt az eddigi kutatás általában föltételezte. Tárgytörténeti alapossága viszont arra is figyelmeztetett, hogy Jókai nem volt kritikus elme, s így a bárhol talált anyagban sohasem azt vizsgálta, mi benne az igaz, hanem azt, hogy a meseszövésszempontjából mennyire használható. Így ha sokszor mulatságos tévedéseket követett is el a történelmi valóság szempontjából, de olyan mesteri ügyességű meséket szerkesztett, saját képzeletével pótolva a hézagokat, hogy azok még sokáig fognak dacolni a kérlelhetetlen idővel. Ezért az értekezésért a Jókai-kutatás különösen hálás lehet dr. Rajka Lászlónak, mert a román irodalom és történelem olyan pontos ismeretével helyezte Jókai e tárgykörét további vizsgálódásra nem szoruló tiszta megvilágításba, amelyet csak egészen különleges felkészültséggel és tájékozottsággal lehetett elvégezni.

Budavár visszavételének 250-ik évfordulója alkalmával (1936) *Az utolsó budai basa* című Jókai-elbeszélés feldolgozására kerített sort. Pontosan utánajárt, hogy Jókai mely részekben követte Hammer-Purgstall és Poujoulat történeti műveit, mit kölcsönözött Cserei krónikájából, mit Szalay László munkájából és mit az eseménnyel egykorú más német krónikákból. Itt is alkalma volt annak a tanulásnak a levonására, hogy Jókai nem képzeletből találta ki regényeinek érdekesebbnél érdekesebb részleteit, hanem nagyon széttekintő utánjárással és alapos elmélyedéssel szedte össze anyagát. Csupán a kritikai megrostálással nem törődött, de hiszen azért szemrehányás nem érheti, mert regényeket írt, nem pedig hiteles történetet. A budai basa története esetében is tanulmányainak eredményét oly művésziessen illesztette össze, hogy belőle a Buda visszafoglalása körül lezajlott nevezetes hadi tetteknek csaknem páratlanul álló, magas színvonalú megörökítése kerekedett ki.

Jókai bejárta az egész világ eseménybirodalmát, hogy onnan mérítsen újabb és újabb ösztönzést cselekvésre vágyó tetterejének. A nagy gyűjtőmunkák voltak Jókai igazi kedves olvasmányai és forrásai. Rajka mutatta ki (1936), hogy ezek közül is Jókai fejlődése szempontjából egyik legjelentősebb az a nagyterjedelmű mű, amelyet *Pitaval* néven szokás emlegetni. A bűnügyi történeteknek ezt a világirodalomban páratlan gyűjteményét Jókai állandóan figyelemmel kísérte s műveinek tárgyat nem egyszer ebből kölcsönözte. Rajkától tudjuk, hogy innen való a *Kalózkirály*, Jókainak egyik leghíresebb elbeszélése, ezenkívül még több regényrészlete és számos elbeszélése. A *Pitaval* az ifjú Jókainak kész elbeszélést adott, a kiforrott írónak pedig tárgyakat, melyekkel regényeit gazdagította. Rajka azonban nem pusztán a forrásokat s az elhatározó hatásokat fejtette fel, hanem a kérdéssel kapcsolatban utalt Jókai finom ízlésére is, amely mellőzte a *Pitaval*-féle rémtörténetek közönségességét. Jókait csak a különleges, a hősiesség, a nagyszabású esetek vonzották, amint egész egyéniségében is felfedezhető a

nagyszabású és a nagyszerű vonás. A nyers anyagot újjá alakította, új életre keltette, ragyogóvá csiszolta, ábrándos magaslatra emelte, s a Pítaval neki csak arra volt jó, hogy általa mesevilága gazdagabbá és teljesebbé váljék.

Dr. Rajka László ezekben a tanulmányaiban egészen új vonásokat állapított meg Jókairól, regényírásának valóságos értékét az eddiginél sokkal tisztább s igazabb fényben ragyogtatta meg. Néhány olyan elcsépelet szólamra, amelyet fölületesen és értelmetlenül ismételgettünk, súlyos csapást mért, s megmutatta, hogy milyen irányban és milyen módszerekkel kell haladnunk, hogy Jókai igaz megismeréséig eljussunk. Jókai általában nem részesült a tudomány részéről olyan figyelemben és feldolgozásban, mint amilyent megérdemelt volna, pedig óriási terjedelmű költészete még ma is évtizedekre szóló feladatokkal tudná ellátni a kutatást. Rajkának az volt a nézete, hogy Jókait a filológusok — talán csupán bosszúból, minthogy annyit csipkedte őket, — módfelett elhanyagolták és prédául engedték az esztétikusoknak meg a zsurnalisztáknak, akiket viszont Jókai végtelenül szeretett, s ezek aztán úgy hálálták meg szeretetét, hogy egyrészt pufflogó szavakkal agyondicsérték, másfelől gyengéiről terjesztett tudománytalan rágalmaikkal értékeit rossz hírbe keverték. Ez készítette dr. Rajka Lászlót arra, hogy elmélyedő tudományos szoliditással és lelkes buzgósággal tanulságosan megvizsgálja a Jókai-problemacsoport egyik fontos részét s ezzel hozzájáruljon a legnagyobb magyar mesemondónak megillető rendszeres nagy munka előkészítéséhez. Hátramaradt jegyzeteinek hatalmas mennyiségéből, előmunkálatainak széles terjedelméből és rendszerességéből látható, hogy érdeklődése elsősorban a változatos Jókai-regénytárgyak forrásainak a kiderítésére irányult s ezeknek alapján akarta a nagy mesemondó feldolgozásmódját és művészetét jellemezni. Üttörő munkát végzett ezen a téren. Hozzámérhető alaposággal Jókai néhány regényét senki sem dolgozta fel. Igen sajnálatos, hogy korai halála miatt tervbe vett munkájának igen csekély részét valósíthatta meg. Így is az irodalomtörténet sokat okult kutatásaiból. Emlékét a Jókai irodalom, amelyet annyi szakavatottsággal és lelkeséggel művelt, mindig elismeréssel fogja őrizni.²

g) Egy másik hatalmas méretű munka is állandóan lekötötte dr. Rajka László gyakorlati érdeklődését. Rengeteg időt és fáradságot szentelt egy olyan bibliografia összeállítására, amelyből a kutató azonnal választ kaphasson arra a kérdésre, hogy bármelyik külföldi írónak milyen művei jelentek meg magyar fordításban, s az illető íróra és műveire vonatkozólag hol és milyen könyvek, tanulmányok, értekezések, megjegyzések, feldolgozások olvashatók magyar nyelven; továbbá azokat az adatokat is gyűjtötte, hogy a magyar íróknak milyen művei és milyen idegen nyelveken szólaltak meg, s azok más

² Szinyei Ferenc most megjelent jeles regénytörténete (*Novella- és regényirodalomunk a Bach-korszakban*. Bp. 1939. I. k. M. Tud. Akadémia) Rajka eredményeit elismeréssel már beillesztette Jókai méltatásába. (Vö. i. m. 205., 209., 218., 228., 229., 299., 301., 310., 317. l.)

nyelveken milyen viszhangokat keltettek. Ezt a tervet csaknem az elrendezésig keresztül is vitte. Sok tízezerre rugó cédula-tömeget halmozott fel (a rá jellemző tiszta gépirással és kinos pontossággal) közel 200 dobozban. Csoportosításuk, rendszerezésük beosztását és pontjait is kidolgozva hátrahagyta. Pihenő óráiban szüntelenül foglalkozott vele a nélkül, hogy az óriási terjedelmű anyag kiadásának leg-halványabb reménye kecsgettette volna. Kétségtelen, hogy szükség van ilyen egyetemes bibliografiára. Nemcsak a tudós kutató, hanem a művelt érdeklődő is lépten-nyomon érzi a hiányát. Ha valaha elkészítésére sor kerül, megszerkesztését a dr. Rajka László hatalmas adatgyűjtése igen megkönnyíti, mert nagy munkát lehet majd megtakarítani rengeteg cédulájának a felhasználásával.

h) Még egy kéziratban maradt szerény igényű munkájáról kell megemlékeznünk. Egy időben szorgalmasan gyűjtögette a közismert magyar dalokat, vizsgálta a szájon forgó dalkincs változatait s a népies mellett a műdal letelepedését. Mintegy másfélszáz magyaros szellemű nótát jegyzett föl, csaknem valamennyit hallomásból, s jó-részt olyanokat, amelyeknek nincs is irodalmi megrögzítése. Az volt a célja, hogy a társasági éneklést megkönnyítse, s a szívet vidámító, lelket üdítő magyar dal szeretetét terjessze. Úgy volt tervezve, hogy gyűjteménye „A Társadalom daloskönyve” címen fog megjelenni.

Mint sok más tervét, ezt is elhervasztotta fájdalmasan korán érkezett halála. Még mennyit tudott volna dolgozni, építeni, alkotni szilárd erkölcsi egyénisége, nagy munkabírása, széles műveltsége, tudományos felkészültsége! Dolgozott creje fogytáig, lelkesen gyarapította a jót, tökéletesítette a szépet, fáradozott az igazért. Isten ajándéka volt az élete műveltségünk és tudományunk teljesebbé tételéért. Teljes tanári óraszám, nehéz iskolai ügyvitel, nyugdíjintézet szervezése, egyesületi teendők és sok apró-cseprő más elfoglaltság mellett időt tudott találni a szakköröktől elismert új tudományos eredmények termelésére is. Ezt különösen az tudja értékelni, aki ismeri a tudományos eszközöknek azt a kedvernyesztő fogyatékoságát, amellyel nálunk a kutató munkának meg kell küzdenie. Tudományszeretete, okos gazdálkodása az idővel s nyugtalansága az igazság megtalálása után legyőzte a külső akadályokat, s megmutatta, hogy a tudományművelés, ha a lélek mélyén élő vágy, a mostoha körülmények között sem lehetetlen. A tudós tanár tiszteletreméltó mintaképét hagyta emlékül. Nevét és munkásságát az Erdélyi Múzeum-Egyesület és a magyar tanárság kegyeletesen fogja őrizni.

3. Irodalmi munkásságának jegyzéke.

1915.

„*Sebes agynak kész sisak.*” Verses mű a M. N. Múzeum kéziratárában. Különlenyomat az Irodalomtörténet 1915. évfolyamából. Budapest, Franklin-Társulat nyomdája, 1915. 15 l.

1917.

Heliodoros Athiopikájának feldolgozásai a magyar irodalomban. Kolozsvár, Stief Jenő és Tsa. könyvny. 1917. 107+5 szl. l. Értekezések a kolozsvári m. kir. Ferencz József Tudományegyetem Magyar Irodalomtörténeti Szemináriumából, 5. szám. (Ism. Budapesti Szemle, 1917, 170. k. 470—476. l. Király György; Egy. Phil. Közlöny, 1918, 229—231 l. Thienemann Tivadar; Irodalomtörténet, 1917, 329—330. l. Perényi József.)

1922.

Shakespeare: Szent Iván-éji álom. (Bevezető ifjúsági előadás a kolozsvári Magyar Színházban, 1922. április 1-én.)

Tóth Ede: A Tolonc. (Bevezető ifjúsági előadás a kolozsvári Magyar Színházban, 1922. október 21-én.)

1923.

Szavalkönyv. Összeállította. Cluj-Kolozsvár, Minerva R.-T. 1923. 94 l. A Magyar Nép Könyvtára, I. sz. 2. kiadás u. o. 1925. 96 l. (5000—7000.)

Molnár Ferenc Ördögéről. Irodalomtörténet, 1923. 32—37. l.

A Kakuk. (Állatmese.) Erdélyi Magyar Lányok, 1922—23. III. 182. l.

Az erdei hang. (Költemény.) Erdélyi Magyar Lányok, 1922—23. III. 177. l.

Tell halála. (Uhländ költeményének fordítása.) Erdélyi Magyar Lányok, 1922—23. III. 287. l.

Halmágyi Samu: Utam. Versek. Székelyudvarhely, 1923. (Ismertetés.) Magyar Nép, 1923. 31. sz.

Halmágyi Mária: Fehér virágok. Versek. Kolozsvár. 1923. (Ismertetés.) Magyar Nép, 1923. 31. sz.

Dr. Bitay Árpád: Rövid román nyelvtan, különös tekintettel a hangváltozásokra. Kolozsvár, 1923. (Ismertetés.) Magyar Nép, 1923. 35. sz.

Gyarmati Ferenc: Muzsika. Apró virágok az életről, az emberekről, az ősről és az emlékről. Déva, 1923. (Ismertetés.) Magyar Nép, 1923. 35. sz.

Petőfi drámái és prózai elbeszélései. Erdélyi Magyar Lányok, III. 1922—23. 126. l.

1924.

Német nyelvkönyv. I. rész. Miklós-Kaiblinger módszere után a román tanterv szerint szerkesztette. Cluj-Kolozsvár, Minerva R.-T. 1924. 100. l. (Közokt. min. enged. 114.308—1923. sz. a.)

Német nyelvkönyv. II. rész. Miklós-Kaiblinger módszere után a román tanterv szerint szerkesztette. Cluj-Kolozsvár, Minerva R.-T. 1924. 114. l. (Közokt. min. enged. 150.970—1924. sz. a.)

Hans Sachs: A zsákba dugott vendég. (Fordítás németből.) Erdélyi Magyar Lányok, IV. 1923—24. 180—181. l.

Hans Sachs: A fogfájós kovács. (Fordítás németből.) Erdélyi Magyar Lányok, IV. 1923—24. 212—213. l.

Hans Sachs: A nyolánk cseléd. (Fordítás németből.) Erdélyi Magyar Lányok, IV. 1923—24. 245—246. l.

Hans Sachs: A vándordiók a paradicsomban. (Fordítás németből.) Erdélyi Magyar Lányok, 1923—24. IV. 277. l.

Hans Sachs: Szent Péter és az obszitosok (Fordítás németből.) Erdélyi Magyar Lányok, 1923—24. IV. 310. l.

A nép költője. Csokonai Vitéz Mihály. Magyar Nép, 1924. 50. sz.

Rajzok a fénykép multjából. (Veress Ferencről.) Pásztortűz, 1924. 55—56. l.

A Szent Mihály templom eredeti belseje. (Dr. György Lajos: A kolozsvári Szent Mihály egyház. Cluj-Kolozsvár, 1924. 51—56. l.)

Dr. György Lajos: Retorika. (Ismeretetés.) Erdélyi Irodalmi Szemle, 1924. 209—212. l.

Az erdélyi szászok legújabb története. (Jr. Tentsch: Die Siebenbürger Sachsen in Vergangenheit und Gegenwart. Hermannstadt, 1924. c. művének ismertetése.) Erdélyi Irodalmi Szemle, 1924. 274—287. l.

1925.

A szórakozott tanár úr. Kis játék kis emberek számára. Erdélyi Magyar Lányok, 1924—25. V. 206. l.

A jövődömondó levelek. Erdélyi Magyar Lányok, 1924—25. V. 223. l.

Az új szakácsné. Farsangi tréfa. Erdélyi Magyar Lányok, 1924—25. V. 236. l.

A szakácskönyv. Erdélyi Magyar Lányok, 1924—25. V. 287. l. (Ennek a vigjátéknak alapeszméje Sipulusz egyik humoros elbeszéléséből való, A szerző megjegyzése.)

Dr. Kristóf György: Jókai napjai Erdélyben. Kolozsvár, 1925. (Ismeretetés.) Pásztortűz, 1925. 317. l.

Meyer Konrád Ferdinánd. Pásztortűz, 1925. 480. l.

A rádió. Magyar Nép, 1925. 22. sz. Szalontai Lapok, 1925. 129. sz.

Kacsóh Pongrác: János vitéz. (Bevezető ifjúsági előadás a kolozsvári Magyar Színházban, 1925. május 2-án.)

Shakespeare: Makrancos hölgy. (Bevezető ifjúsági előadás a kolozsvári Magyar Színházban, 1925. június 6-án.)

1926.

Storm Tivadar: Bábjátékos Pali. Ifjúsági regény németből. Cluj-Kolozsvár, Minerva R.-T. 1926. 80 l. A Magyar Ifjúság Könyvtára, 7. sz.

Német nyelvkönyv. III. rész Szerkesztette. Cluj-Kolozsvár, Minerva R.-T. 1926. 100 l. (Közoikt. min. enged. 384—1926. sz. a.)

Dr. Karl Kurt Klein: Heinrich Zülich. (Fordítás németből.) Pásztortűz, 1926. 290—291. l.

Dr. Hans Wühr: A nagyszebeni báró Brukenthal-múzeum. (Fordítás németből.) Pásztortűz, 1926. 295—297. l.

Friedrich Müller Langenthal: Az erdélyi lélek. (Fordítás németből.) Pásztortűz, 1926. 302—304. l.

Anzengruber Lajos: A makk-ász. (Népies elbeszélés németből.) Magyar Nép, 1926. 3—5. sz.

Segítetek! (A magyarlónai árvívről.) Magyar Nép, 1926. 27. sz.

Tabéry Géza és Incze Ernő: Jókai Erdélyben. Nagycsárd, 1925. (Ismeretetés.) Pásztortűz, 1926. 21—22. l. (Vö. u. o. 45—46. l. Tabéry Géza válaszával és György Lajos szerkesztői megjegyzésével.)

Pakocs Károly: Hazafelé. Novellák. Szatmár, 1926. (Ismeretetés.) Pásztortűz, 1926. 142. l.

Kevesebbet tanultunk — többet tudtunk. (Dr. György Lajos: Öreg diák visszaemlékezései... Cluj-Kolozsvár, 1926. 172—173. l.)

Heinrich Zillich munkái. Pásztortűz, 1926. 309—310. l.

Nagy Péter: Három egyfelvonásos színdarab. Kolozsvár, 1926. (Ismertetés.) Pásztortűz, 1926. 623—624. l.

Dr. Ludwig György: Das geistige Leben der siebenbürgischen Ungarn seit 1919. Klingsor, 1926. (Ismertetés.) Pásztortűz, 1926. 335—336. l.

Császár Elemér: A XX. század magyar irodalma kritikákban. Budapest, 1926. (Ismertetés.) Pásztortűz, 1926. 456. l.

Was die Ungarn von den Siebenbürger Sachsen hatten. Klingsor, 1926. 212—214. l.

Klingsor. Siebenbürgische Zeitschrift. Kronstadt, 1926. 1—3. sz. (Ismertetés.) Erdélyi Irodalmi Szemle, 1926. 112—113. l.

Dr. Rudolf Schuller: Aus der Vergangenheit Klausenburgs. Cluj-Klausenburg, 1924—25. (Ismertetés.) Erdélyi Irodalmi Szemle, 1926. 211—214. l.

Goethe: Faust. (Bevezető ifjúsági előadás a kolozsvári Magyar Színházban, 1926. május 8-án.)

Willner-Seichert: Három a kislány. (Bevezető ifjúsági előadás a kolozsvári Magyar Színházban, 1926. november 6-án.)

1927.

Szilády Áron—Dézsi Lajos: Jegyzetek a Régi Magyar Költők Tára hetedik kötetéhez. Budapest, 1926. (Ismertetés.) Erdélyi Irodalmi Szemle, 1927. 90—91. l.

Rosnyai Dávid: Horologium Turcicum. Kiadta Dézsi Lajos. Budapest, 1926. (Ismertetés.) Erdélyi Irodalmi Szemle, 1927. 89—90. l.

A Mariánium története. (Emléklapok a Mariánium történetéből. Cluj-Kolozsvár, 1927. 21—42. l.)

Szokolay Béla: A nagybányai művésztelep. Kolozsvár, 1927. (Ismertetés.) Pásztortűz, 1927. 22—23. l.

Csűrű Bálint dr. Pásztortűz, 1927. 238. l.

1928.

Barrie: Vén leányok. (Bevezető ifjúsági előadás a kolozsvári Magyar Színházban, 1928. március 10-én.)

Molnár Ferenc: A farkas. (Bevezető ifjúsági előadás a kolozsvári Magyar Színházban, 1928. december 1-én.)

1929.

Juhász, Koloman: Die Stifte der Tschanader Diözese im Mittelalter. Münster, 1927. (Ismertetés.) Erdélyi Irodalmi Szemle, 1929. 130. l.

Csutak Vilmos: Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum ötvenéves jubileumára. Kolozsvár, 1929. (Ismertetés.) Erdélyi Irodalmi Szemle, 1929. 392—394. l.

Ibsen Henrik: Nóra. (Bevezető ifjúsági előadás a kolozsvári Magyar Színházban, 1929. január 19-én.)

Herczeg Ferenc: Ocskai brigadéros. (Bevezető ifjúsági előadás a kolozsvári Magyar Színházban, 1929. október 19-én.)

1930.

A Petőfi Társaság új erdélyi tagjai. Pásztortűz, 1930. 123—124. l.

György Lajos: Egy középkori Sibylla-vers régi magyar irodalmunkban. Pécs, 1929. (Ismeretetés.) Erdélyi Múzeum, 1930. 97—98. l.

Pótlás az Erdélyi Múzeum-Egyesület történetéhez. Erdélyi Múzeum, 1930. 198. l.

A német „Liliomfi” közvetítője. Erdélyi Múzeum, 1930. 371—372. l.

1931.

Jókai „Törökvilág Magyarországon” című regénye. Cluj-Kolozsvár, Minerva R.-T. 1931. 23 l. Erdélyi Tudományos Füzetek, 33. sz. (Különlenyomat az Erdélyi Múzeum 1931. évfolyamának 14—34. lapjáról.)

Shakespeare: A velencei kalmár. (Bevezető ifjúsági előadás a kolozsvári Magyar Színházban, 1931. február 7-én.)

1932.

Jókai Kalandora. Székfoglaló az Erdélyi Katholikus Akadémia 1932. febr. hó 16-i felolvasó ülésén. Cluj-Kolozsvár, Minerva R.-T. 1932. 22 l. Az Erdélyi Katholikus Akadémia Felolvasásai, I. osztály 5. sz. (Vö. Gyalui Farkas: Jókai Mór történeti regényeinek rehabilitációja. Keleti Újság, 1932. 209. sz.)

Jókais Absenteurer-Roman. Ungarische Jahrbücher (Berlin und Leipzig) 1932. H. 3—4. 325—331. l.

Goethe városa. Jóbarát, VII. 1932. 123—127. l.

Dr. Kristóf György: Tudományművelés kollégiumainkban. Cluj-Kolozsvár, 1931. (Ismeretetés.) Erdélyi Múzeum, 1932. 119. l.

1933.

György Lajos: Tárgytörténeti jegyzetek Mikszáth anekdotáihoz. (Ismeretetés.) Pásztortűz, 1933. 75—76. l.

Bécs ostroma. Jóbarát, IX. 1933. 26—27. l.

1934.

A Névtelen Vár hőse. Arad, „Vasárnap”-Nyomda, 1934. (sic! 1934 helyett) 26. l. (Különlenyomat a Vasárnap 1934. évfolyamából.)

Kristóf Gheorghe: Istoria limbii și literaturii maghiare. Cluj-Kolozsvár, 1934. (Ismeretetés.) Irodalomtörténeti Közlemények, 1934. 409. l.

Vecégh Sándor: Petőfi a románoknál. Csikszerecs, 1934. (Ismeretetés.) Irodalomtörténeti Közlemények, 1934. 410. l.

A „Miasszonyunk” rendje százesztendőss. A Hirnök, 1934. 12—13. l.

1935.

Jókai román tárgyú novellái. Cluj, Minerva R.-T. 1935. 17 l. Erdélyi Tudományos Füzetek, 77. sz. (Különlenyomat az Erdélyi Múzeum 1935. évfolyamának 107—121. lapjáról.) [A bojár leány, 1855. Jordáki feje, 1857. Egy haramia banda a havason, 1858. Reparált lelkek, 1858. Fejedelm és Fra Diavolo, 1883.]

Jókai és a Rajnai Antikvárius. Erdélyi Múzeum, 1935. 283—288. l.

Kovács László: Erdélyi csillagok. Kolozsvár, 1935. (Ismeretetés.) Irodalomtörténeti Közlemények, 1935. 430. l.

A nagy alapító. Biró Vencel könyve gróf Apor Istvánról. (Ismertetés.) Pásztortűz, 1935. 509—510. l.

A váza. (Emlékezés Rietly Károlyra.) Jóbarát, 1935. 10. sz.

Julián barát nyomában. Vasárnap (Arad), 1935. 22. sz.

Szeressétek az állatokat! Magyar Nép, 1935. 38. sz.

1936.

Régi bors... (Pálfi Márton: Cserei Mihály történeti adomái és apoftegmai c. közleményének, Erdélyi Múzeum 1935. 7—9. sz. ismertetése.) Pásztortűz, 1936. 5—7. l.

Jókai és Pitaval. Irodalomtörténeti Közlemények, 1936. 46—60. l.

Az utolsó budai basa. Jókai elbeszélése. Irodalomtörténeti Közlemények, 1936. 293—304. l.

A könyvnap megrendezése és nevelő értéke. Erdélyi Iskola, III. 1935—36. 457—458. l.

Történelmi adatok a nemzeti ünnepek beszédanyagához. Erdélyi Iskola, III. 1935—36. 3—4. és 5—6. sz. Függelék.

1938.

A Bölcsészeti, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály története. 1860—1934. (Dr. György Lajos: Az Erdélyi Múzeum-Egyesület háromnegyedszázados tudományos működése. 1859—1934. Kiadja az Erdélyi Múzeum-Egyesület. Kolozsvár, 1938. 3—36. l.)

[*Archépe:* Magyar Nép, 1926. 7. sz. 1938. 46. sz.]

Erdélyi Tudományos Füzetek.

Szerkeszti: **Dr. György Lajos.**

Az E. M. E. kiadása.

1. **Rass Károly:** Reményik Sándor — — — 40.—
2. **Párvan Bazil:** A dákok Trójában — — — 30.—
3. **Dr. Bitay Árpád:** Gyulafehérvár Erdély művelődéstörténetében — — — 80.—
4. **Dr. Bitay Árpád:** A moldvai magyarság — — — 40.—
5. **Szokolay Béla:** A nagybányai művésztelep — — — 40.—
6. **Dr. Balogh Ernő:** Kvarc az Erdélyi medence felső mediterrán gipszeiben — — — 40.—
7. **Dr. György Lajos:** Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1925. év. — — — 50.—
8. **K. Sebestyén József:** A brassai fekete templom Mátyás-Kori címerei — — — 40.—
9. **Dr. Karácsonyi János:** Új adatok és új szempontok a székelyek régi történetéhez — — — 50.—
10. **Dr. Gál Kelemen:** Brassai küzdelmei a magyartalanságok ellen — — — 50.—
11. **Dr. Tavasz Sándor:** Erdélyi szellemi életünk két döntő kérdése — — — 40.—
12. **Dr. György Lajos:** Két dialógus régi magyar irodalmunkban — — — 60.—
13. **K. Sebestyén József:** A Becse-Gergely nemzetség, az Apafi és a bethleni gróf Bethlen család címere — — — 50.—
14. **Dr. Ferenczi Miklós:** Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1926. év — — — 50.—
15. **Dr. Gyárfás Elemér:** A Supplex Libellus Valachorum — — — 50.—
16. **Rónay Elemér:** Kemény János fejedelm halála és nyugvóhelye — — — 50.—
17. **Dr. György Lajos:** Egy állítólagos Pancsatantra-származék irodalmunkban — — — 50.—
18. **Dr. Ferenczi Miklós:** Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1927. év — — — 60.—
19. **K. Sebestyén József:** A középkori nyugati műveltség legkeletibb határai — — — 60.—
20. **Szabó T. Attila:** Az Erdélyi Múzeum-Egyet. XVI.—XIX. századi kéziratos énekesskönyvei — — — 50.—
21. **Dr. Ferenczi Miklós:** Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1928. év. pótlásokkal az 1919—1928. évekről — — — 50.—
22. **Dr. György Lajos:** A francia hellénizmus hullámai az erdélyi magyar szellemi életben — — — 50.—
23. **Dr. Kántor Lajos:** Az Erdélyi Múzeum-Egyesület problémái — — — 50.—
24. **Dr. Gál Kelemen:** A nemzeti nevelés román fogalmazásában — — — 50.—
25. **Dr. Tavasz Sándor:** Kierkegaard személyisége és gondolkozása — — — 50.—
26. **Dr. Papp Ferenc:** Gyulai Pál id. Bethlen János gr. körében — — — 50.—
27. **Dr. Csúry Bálint:** Néprajzi jegyzetek a moldvai magyarokról — — — 50.—
28. **Dr. Biró Vencel:** Püspökjelölés az erdélyi róm. kath. egyházmegyeiben — — — 50.—
29. **Dr. Teleki Domokos gróf:** A marosvásárhelyi Teleki-könyvtár története — — — 50.—
30. **Dr. Hothauer László:** A Remény című zsebkönyv története (1839—1841) — — — 50.—
31. **Dr. Ferenczi Miklós:** Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1929. év — — — 50.—
32. **Dr. Gyulini Farkas:** A Dobrenitei-pályázat és a Bánk bán — — — 50.—
33. **Dr. Rajka László:** Jókai „Törökvilág Magyarországon” c. regénye — — — 50.—
34. **Dr. Temesváry János:** Hét erdélyi püspök végrendelete — — — 50.—
35. **Dr. Biró Vencel:** A kolozsmonostori belső jezsuita rendház és iskola Bethlen és a Rákóczy fejedelmek idejében — — — 50.—
36. **Szabó T. Attila:** Az Erdélyi Múzeum Vadadi Hegedűs-kódexe — — — 50.—
37. **Dr. Kántor Lajos:** Hidvégi gróf Mikó Imre szózata 1856-ban az Erdélyi Múzeum és az Erdélyi Múzeum-Egyesület megalakítása érdekében — — — 50.—
38. **Dr. Ferenczi Miklós:** Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1930. év — — — 50.—
39. **Dr. Balogh Arthur:** A székely vallási és iskolai önkormányzat — — — 50.—
40. **Dr. György Lajos:** Eulenspiegel magyar nyomai — — — 80.—
41. **Dr. Dömötör Sándor:** A cigányok temploma — — — 50.—
42. **Dr. Kristóf György:** Báró Eötvös József utazásai Erdélyben — — — 80.—
43. **Dr. Hothauer László:** Az Erdélyi Híradó története — — — 50.—
44. **Dr. Kristóf György:** Kazinczy és Erdély — — — 50.—
45. **Dr. Asztalos Miklós:** A székelyek őstörténete letelepülésükig — — — 50.—
46. **Dr. Varga Béla:** Az individualitás kérdése — — — 80.—
47. **Kemény Katalin:** Erdélyi emlékiratok — — — 80.—
48. **Dr. Dömötör Sándor:** Vida György facetiái — — — 50.—
49. **Dr. Oberding József György:** A mezőgazdasági hitelkérdés rendezésére irányuló törekvések a román törvényhozásban — — — 50.—
50. **Szabó T. Attila:** Közép-Szamos-vidéki határnevek — — — 50.—
51. **Dr. Balogh Jolán:** Olasz falfestmények Gyulafehérvárt — — — 30.—
52. **Dr. Ferenczi Miklós:** Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1931. év — — — 50.—
53. **Dr. Kántor Lajos:** Magyarok a román népköltészetben — — — 50.—
54. **Dr. György Lajos:** Magyar anekdotáink Naszreddin-kapcsolatai — — — 50.—
55. **Dr. Veress Endre:** Gróf Kemény József (1793—1855) — — — 120.—
56. **Dr. Kántor Lajos:** Kölcsönhatás a magyar és román népköltészetben — — — 30.—
57. **Dr. Tavasz Sándor:** A lét és valóság — — — 60.—
58. **Szabó T. Attila:** Adatok Nagyenyed XVI.—XX. századi helyneveinek ismeretéhez — — — 60.—
59. **Dr. Imre Lajos:** A falunevelés irányelvei — — — 60.—
60. **Dr. Veress Endre:** A történetíró Báthory István király — — — 80.—
61. **Dr. Boros György:** Carlyle — — — 40.—
62. **Dr. Juhász Kálmán:** Két kolozsmonostori püspök a XVI. században — — — 50.—
63. **Dr. Biró József:** A kolozsvári Bánffy-palota és tervező mestere, Johann Eberhard Blaumann — — — 60.—
64. **Dr. Ferenczi Miklós:** Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1932. év — — — 50.—
65. **Dr. János Elemér:** Az irodalomtörténetírás legújabb irányai — — — 50.—
66. **Dr. Kántor Lajos:** Erdély a világháborút tükröző román irodalomban — — — 50.—
67. **Dr. Veress Endre:** A moldvai csángók származása és neve — — — 80.—

68. Dr. Oberding József György: A Kolozsvári Gondoskodó Társaság —	60.—	92. Dr. Jaucsó Elemér: Nyelv és társadalom —	50.—
69. Papp Ferenc: Gyulai Pál a kolozsvári ref. kollégiumban —	60.—	93. Dr. Gyárfás Elemér: Gyárfás Elek útinaplója 1844-ből —	50.—
70. Dr. Ferenczi Miklós—Valentiny Antal: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1933. év —	60.—	94. Dr. Jászay Károly: Magyar Isteránus megnemzések Cluj-Kolozsváron (1798—1861) —	50.—
71. Dr. Balogh József: Márton és György kolozsvári szobrászok —	150.—	95. Valentiny Antal: Románia magyar irodalmának bibliográfiája. 1936. év —	60.—
72. Dr. Kristóf György: Szaboleska Mihály Erdélyben —	80.—	96. Dr. Kántor Lajos: Czegléi gróf Wass Ottília, az Erdélyi Múzeum-Egyesület nagy jötevője —	60.—
73. Lakatos István: Magyaros elemek Brahms zenéjében —	40.—	97. Dr. Szabó T. Attila: A transylvan magyar társadalomkutatás —	40.—
74. Dr. Kristóf György: Eminescu Mihály költeményei —	50.—	98. Lakatos István: A román zene fejlődéstörténete —	60.—
75. Dr. Biró József: A honchidai Bánffy-kastély —	80.—	99. Dr. Szabó T. Attila: Kelemen Lajos tudományos munkásságának negyven éve (1897—1937) —	40.—
76. Dr. Juhász Kálmán: Műveltségi állapottok a Temesközben a török világban —	40.—	100. Dr. György Lajos: Dr. Bitay Árpád életrajzi adatai és tudományos munkássága —	40.—
77. Dr. Rajka László: Jókai román tárgyú novellái —	40.—	101. Dr. Szabó T. Attila: Dés helynevei —	60.—
78. Venczel József: A falumunka és az erdélyi falumunka-mozgalom —	60.—	102. Valentiny Antal: Románia magyar irodalmának bibliográfiája 1937. év —	60.—
79. Valentiny Antal: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1934. év —	60.—	103. Makrai Endre—Nagy Ödön: Adatok téli néphagyományaink ismeretéhez —	120.—
80. Dr. Biró József: Magyar művészet és erdélyi művészet —	60.—	104. Dr. Szabó T. Attila: Bábon története és települése (68 képpel) —	120.—
81. Dr. György Lajos: Anyanyelvünk védelme —	40.—	105. Dr. György Lajos: Az „Erdélyi Múzeum” története (1874—1937) —	60.—
82. Grandpierre Edit: A kolozsvári Szent Mihály-templom története —	80.—	106. Fábíán Béla: Nagyend helynevei —	30.—
83. Dr. Balogh Ernő: Dr. Szádeczky-Kardoss Gyula —	40.—	107. Herepei János és Szabó T. Attila: Levéltári adatok faépítészetünk történetéhez. I. Falemplomok és haranglábak —	60.—
84. Dr. Kozsma Sándor: Históriai ének Bocskay Istvánról —	40.—	108. Dr. Szabó T. Attila: Levéltári adatok faépítészetünk történetéhez. II. Székelykapuk és fázarak —	40.—
85. Dr. Révész Imre: Méliusz és Kálvin —	80.—	109. Dr. Kristóf György: Az erdélyi magyar vidéki hírlapirodalom története a kiegyezésig —	60.—
86. Dr. Szabó T. Attila: Zilah helynév-történelmi adatai a XIV—XX. sz. ban —	60.—	110. Dr. György Lajos: Dr. Rajka László élete és tudományos munkássága —	40.—
87. Lakatos István: Az új magyar műzene —	40.—	111. Lakatos István: A muzsikusz-Ruzitskák Erdélyben —	40.—
88. Rácz Károly: A mi regényirodalmunk —	60.—	112. Valentiny Antal: Románia magyar irodalmának bibliográfiája. 1938. év —	60.—
89. Valentiny Antal: Románia magyar irodalmának bibliográfiája. 1935. év —	40.—	113. Domokos Pál Péter: Zemlén János kéziratok énekeskönyve (XVII. sz.) —	40.—
90. Meneki István: Romániában az 1935. évben megjelent román-magyar és magyar időszakai sajtótermékek címjegyzéke —	60.—		
91. Dr. Szabó T. Attila: Nireg—Szásznylres település, népesség, népesedés- és helynévtörténelmi viszonyai a XIII—XX. században —	80.—		

Megrendelések az Erdélyi Múzeum kiadóhivatalában, Cluj, Str. Baran L. Pop 5. szám.

Az 1—10, 16, 29, 47, 59, 78. szám elfogott.